

3. Кобяков Ю. П. Проектирование и реализация здоровьеразвивающей технологии физического воспитания студентов вузов : дисс. ... докт. пед. наук : 13.00.08. / Ю. П. Кобяков. – М., 2006. – 350 с.
4. Курдюков Б. Ф. Теория и методология модернизации процесса профессиональной подготовки специалистов физической культуры в системе высшего образования : дисс. ... докт. пед. наук : 13.00.08. / Б. Ф. Курдюков. – Краснодар, 2004. – 303 с.
5. Сущенко Л. П. Теоретико-методологічні засади професійної підготовки майбутніх фахівців фізичного виховання та спорту у вищих навчальних закладах : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня доктора пед. наук : спец. 13.00.04 „Теорія та методика професійної освіти” / Л. П. Сущенко. – К., 2003. – 46 с.
6. Тимошенко О. В. Теоретико-методичні засади оптимізації професійної підготовки вчителів фізичної культури у вищих навчальних закладах : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня доктора пед. наук : спец. 13.00.04 „Теорія та методика професійної освіти” / О. В. Тимошенко. – Київ, 2009. – 35с.
7. Шабалина О. Л. Общепедагогическая подготовка учителя физической культуры в системе высшего профессионального образования : дисс. ... докт. пед. наук : 13.00.08 / О. Л. Шабалина. – М., 2003 – 320 с.
8. Franke E. School physical education as a promoter of sport for all among the population: Paper to World Congress on Sport for all. Tampere, Finland, June 4-7, 1990. – Osnabruck : Univ. of Osnabruck, 1990. – 100 p.
9. Bouchard, C. Physical activity, fitness and health: The model and key concepts. // C. Bouchard, R.J. Shephard, T. Stephens (eds.) Physical activity, fitness and health: International proceedings and consensus statement. – Champaign, IL : Human Kinetics Publishers. 1994. – 380 p.

Анотація

И.Б.Гринченко

Процесс профессиональной подготовки будущих учителей физической культуры в странах Европы и в Украине

В статье рассмотрены основы профессиональной подготовки будущих учителей физической культуры в новых условиях, проанализировано современное положение профессиональной подготовки будущих учителей физической культуры в высших учебных заведениях Европы и Украины. В статье рассмотрены основные направления внедрения педагогических технологий, в том числе и инновационных, в процесс профессиональной подготовки. В работе подчеркнута необходимость системного внедрения инноваций в европейских странах и Украине, реализации новых целевых установок, обновление содержания, использования новых форм, средств, методов обучения. Речь идет также о внедрении обновленных технологических, научно-методических материалов в учебный процесс высшего учебного заведения.

Ключевые слова: профессиональная подготовка, инновации, будущий учитель физической культуры, ВУЗы Европы и Украины.

Summary

I.B.Hrynchenko

The Process of Professional Training of Physical Training Teachers in the Countries of Europe and Ukraine

The basis of professional preparation of the future physical training teachers under the new conditions are considered in the article; the analysis of modern principles of professional training of future physical training teachers in European and Ukrainian higher educational establishments is conducted. The main approaches of introduction of pedagogical technologies including innovational ones into the process of professional training are analyzed. The necessity of system introduction of innovations in the countries of Europe and in Ukraine, new aims, content renovation, usage of new forms, means, methods of learning and teaching is underlined in the work. It also deals with the usage of renovated technological, scientific and methodical materials in the educational process of higher educational establishments.

Key words: professional training, innovations, future teacher of physical training, European and Ukrainian higher educational establishments.

Дата надходження статті: „1” жовтня 2012 р.

УДК 159.9+378

О.Г.ГУМЕНЮК,

кандидат психологічних наук, доцент
(м.Хмельницький)

Напрями адаптації першокурсників до умов навчання у ВНЗ

У статті розглядається інформація про психолого-педагогічні особливості адаптації студентів першого курсу до умов навчання у вищій школі. Інформація може бути цікавою для викладачів вищої школи.

Ключові слова: адаптація; стадії адаптації; дидактичний, професійний, соціально-психологічний аспекти адаптації; соціально-психологічна адаптація.

Постановка проблеми у загальному вигляді... Необхідною умовою успішного навчання студентів є їх готовність до пізнавальної діяльності, яка багато в чому визначається мірою адаптації першокурсників до вузівського навчального процесу.

Студент, який постає перед проблемою включення в нові умови, фактично вирішує проблему знаходження свого місця в суспільстві, тобто визначає той соціальний локус, який відтворює його

ставлення до оточення. Початок навчання у вищій школі є для студента ситуацією незнайомою і, з огляду на соціально-психологічний її аспект, потенційно загрозливою. Це зумовлено неадекватною орієнтацією вчорашнього школяра в соціально-психологічному просторі нової для нього навчальної орієнтації.

Процес адаптації першокурсників до умов навчання у вузі є складним та багатостороннім, оскільки зумовлений взаємодією психологічних, соціальних і біологічних чинників. Відповідно, актуальність досліджуваної теми є беззаперечною.

Формулювання цілей статті... Метою обраної для дослідження проблеми є визначення пріоритетних психолого-педагогічних напрямів адаптації першокурсників до умов навчання у вищому навчальному закладі.

Відповідно до мети, досить важливим є висвітлення таких питань як особливості прояву процесу адаптації студентів; провідні чинники реалізації процесу адаптації та латентності її прояву.

Аналіз досліджень і публікацій... На думку К.Г.Делікатного, адаптацію студентів необхідно визнати однією з найбільш значущих психолого-педагогічних проблем вищої школи в умовах її докорінної реформи [3, с.26].

Рівень адаптації студентів до навчання, її мотиви та спрямованість бувають різними за тривалістю, інтенсивністю та цілеспрямованістю. Одні досить успішно адаптуються протягом першого семестру, інші – до кінця другого семестру, треті – впродовж третього й четвертого семестрів [3, с.29].

Таке явище залежить від багатьох причин: характеру орієнтації й установок на навчання у ВНЗ; профілю вибраної спеціальності; умов життя; психолого-суб'єктивних даних складу студентів, зокрема, міри пластичності та динамічності їх індивідуальної психіки; організації навчально-виховного процесу на факультеті й кафедрах; усередині колективних взаємин студентів між собою і викладачами; цілого ряду інших об'єктивних та суб'єктивних показників [5, с.17].

Дослідники наголошують, що адаптація першокурсників найчастіше відтворюється у наступних аспектах:

1. Дидактичний. Він пов'язаний з пристосуванням до нової дидактичної ситуації, що відрізняється від шкільної формами та методами організації навчального процесу.

2. Професійний, що передбачає формування любові до обраної спеціальності, поступове набуття професійних умінь та навичок.

3. Соціально-психологічний – пов'язаний з труднощами в засвоєнні нових соціальних норм, встановленні та підтриманні студентом певного соціального статусу в новому колективі.

Для підвищення якості навчальної праці студентів велике значення мають проблеми перебудови, які склалися в школі, стереотипи навчальної діяльності та озброєння їх новими уміньми й навичками навчально-пізнавальної діяльності. У зв'язку із цим Г.М.Андреева зазначає: „Вища школа відрізняється від середньої не тільки спеціалізацією підготовки, мірою складності й великим обсягом навчального матеріалу, але, мабуть, головним чином методикою навчальної роботи, в якій закладений творчий початок, і рівнем самостійності студентів” [1, с.84].

Провідне значення перелічених особливостей як початкових для процесу адаптації студентів підкреслюється в працях Г.М.Андреевої, К.Г.Делікатного, М.І.Дьяченко, Е.В.Заїки, Л.А.Кандибович, В.В.Луценко та багатьох інших. Хоча можна не погодитися, що ці чинники зумовлені недоліками виховання в сім'ї, упущенням навчання в середній школі, впливом соціального середовища.

Аналіз психолого-педагогічної наукової літератури дозволяє чітко виділити три головні напрями адаптації першокурсника: 1) дидактичний, пов'язаний з пристосуванням до нової дидактичної ситуації, що відрізняється від шкільної формами та методами організації навчального процесу. Ця новизна і пов'язані з нею труднощі створюють свого роду дидактичний бар'єр, який необхідно подолати. Головними труднощами даного аспекту є зростання обсягу та складності навчального матеріалу, збільшення питомої ваги самостійної роботи, а також невміння працювати самостійно, планувати та розподіляти свій час та інше; 2) професійний, що передбачає формування любові до обраної спеціальності, набуття професійних умінь і навичок; 3) соціально-психологічний, пов'язаний з труднощами в засвоєнні нових соціальних норм, встановленні та підтриманні студентом певного соціального статусу в новому колективі [1, с.84].

На нашу думку, соціально-психологічна адаптація нерідко ускладнює дидактичну, оскільки вимагає переключення уваги з навчання на спілкування. Усі ці сторони одного процесу тісно пов'язані між собою. Кожна з них має свої характерні риси й особливості і відіграє важливу роль в житті першокурсника. Розглянемо ці аспекти більш детально.

Виклад основного матеріалу... Дидактичний аспект відіграє важливу роль в процесі адаптації першокурсника до нових умов навчання у вузі, бо навчання є основою діяльності студента, а успішність в навчанні – одним з головних критеріїв його адаптованості. Студенти перших курсів, набуваючи статусу самостійних дорослих людей, залишаються у своїй більшості за віком, психологією, розвитком, світоглядом і життєвим досвідом близькими до учнів старших класів середньої школи. Тому навчально-виховна робота на першому курсі має проводитися з урахуванням вікових особливостей студентів.

Перехід вчорашніх школярів від класно-урочної системи навчання до переважно самостійних занять нерідко відбувається досить боляче, а часто і з великими ускладненнями. Труднощі пристосування до нових форм навчання значно знижують розумову працездатність студентів. „Психологічна невідповідність до вузівських форм навчання, – пише В.П.Кондратова, – може сприяти поступовому накопиченню розумової, психологічної втоми, що негативно відбивається на загальному самопочутті студента, ослаблює його увагу, пам'ять, мислення, волю, без оптимального стану яких неможлива успішна навчальна діяльність”. Труднощі, що відчувають першокурсники у зв'язку з переходом на нові форми та методи навчальної роботи, закономірні, їх наукове пояснення ґрунтується на фізіологічному вченні про вищу нервову діяльність і, зокрема, на ідеях про динамічний стереотип.

Вступ випускника середньої школи до вузу та наступне його пристосування до нових форм і методів навчання, є значною мірою процесом не стільки вироблення нових, скільки перебудови вже існуючих стереотипів навчальної роботи. Студенту необхідно докорінно ламати звички пізнавальної діяльності, що склалися за роки навчання у школі, і формувати нові. Будь-яке перенесення раніше засвоєних навчальних вмінь та навичок сприяє більш успішному оволодінню новими стереотипами діяльності лише за умови, якщо між ними є певна схожість. Вузівське ж навчання має ряд суттєвих відмінностей порівняно зі шкільним і багато в чому специфічне за своєю методикою. Тому не всі вміння і навички навчальної роботи, засвоєні у школі, можуть бути застосовані в системі вузівського навчання і потребують корекції і вдосконалення. Більш того, деякі шкільні стереотипи навчальної діяльності не підходять до вузівського навчання і в деяких випадках є для нього перешкодою. В цьому випадку проявляється відоме в психології явище інтерференції, коли раніше засвоєні вміння та навички перешкоджають успішному здійсненню нової діяльності і потребують певної перебудови.

Вплив стереотипів шкільного навчання значною мірою виявляється в організації навчальної роботи з повторення і закріплення матеріалу. Система шкільного навчання побудована таким чином, що пояснення нового матеріалу та його закріплення поєднуються в одне ціле самою структурою уроку. У вузі ж синхронність між повідомленням нових знань та їх закріпленням більшою мірою відсутня. Крім того, викладення матеріалу під час лекції та його закріплення на практичних або семінарських заняттях часто розділені тривалим проміжком часу. Тому у вузі робота з осмислення й засвоєння теоретичного матеріалу, що викладається в лекції, повинна синхронізуватися з процесом самостійної позааудиторної роботи і супроводжуватися його глибоким осмисленням і самоконтролем.

Від того, наскільки правильно організовується ця робота, залежить глибина й міцність знань студентів. Специфіка вузівського навчання багато в чому зумовлена відсутністю систематичного поточного контролю за якістю засвоєння знань. У середній школі, як відомо, контроль за навчальною роботою та засвоєнням виучуваного матеріалу здійснюється на кожному уроці. У вузі ж, де немає щоденної перевірки знань, випускники шкіл отримують більшу свободу дій. Відбувається різка зміна, а точніше руйнування, тих стереотипів взаємин з викладачами, які роками склалися в середній школі. Відчуваючи себе достатньо вільними від педагогічного контролю, багато першокурсників підмінюють регулярну роботу з засвоєння знань епізодичними, безсистемними заняттями, що призводить у подальшому до відставання.

Така система навчальної роботи не забезпечує належної підготовки студентів. Надзвичайно важливе значення для успішного навчання в вузі має правильна організація самоосвітньої роботи студентів з розширення та заглиблення своїх знань.

Навчальні заняття у вузі, зокрема лекції, мають по відношенню до процесу засвоєння знань лише установчий, орієнтуючий характер. Лекція відіграє роль чинника, що спрямовує самостійну творчу діяльність студентів, і її не можна розглядати як головне джерело знань. Студентам необхідно самим активно здобувати знання різними шляхами: працювати з підручником, додатковою літературою, науковими першоджерелами.

Проте цих навичок майбутні студенти в школі не здобувають. Додаткова література, що вивчається школярами, складається лише із невеликої кількості першоджерел. Відповідно, ми бачимо, що одне з найважливіших завдань, яке стоїть перед викладачами вузу, полягає в озброєнні студентів методами самостійної роботи. Головна увага вищої школи повинна бути

зосереджена на всебічному поліпшенні професійної підготовки спеціалістів. Розв'язання цього завдання починається на перших курсах. У ході навчання молода людина дістає відомості про майбутню професію, ознайомлюється із спеціальною літературою. Водночас відбувається процес адаптації до обраної професії. Тому одним із головних завдань вузу повинно стати надання допомоги першокурсникам у професійній адаптації.

Професійна адаптація в умовах вузу є процесом формування у студентів інтересу до обраної професії, прагнення досконало оволодіти нею. Така адаптація передбачає оволодіння повним обсягом знань, умінь і навичок за професією, методикою і логікою науки. Професійне формування студента успішно здійснюється лише за умови, якщо воно ґрунтується на інтересі, нахилах та здібностях молодшої людини до певної професії.

Важливу роль у процесі соціально-психологічної адаптації відіграє також студентська академічна група. Від того як складаються взаємини першокурсника з групою, залежить швидкість та ефективність його адаптації в вузі.

Труднощі в цьому аспекті адаптації викликані тим, що існують значні відмінності між соціальною ситуацією, яку покинув першокурсник, і ситуацією, до якої йому доведеться адаптуватися. Середовище студентського колективу на перших порах є більш сприятливим для саморозкриття і самореалізації, оскільки його новизна знімає деякі емоційні бар'єри, дещо нейтралізує складні установки, стереотипи поведінки, стимулює переоцінку цінностей.

У процесі становлення колективу велике значення мають такі соціально-психологічні явища, які значно впливають на адаптацію першокурсника в ньому: самоствердження, суспільна думка, колективні настрої, традиції і таке інше. Велике значення має самоствердження особистості в новому колективі, тобто її прагнення зайняти та утримувати в системі психологічних відносин в колективі певну позицію, яка б забезпечувала даній особистості повагу, визнання, довіру, підтримку з боку інших членів колективу. Прагнення до самоствердження у новоствореній групі студентів може призвести до боротьби між її членами за лідерство.

Зміна статусу, протидія груповим нормам спричиняють відчуття незахищеності, дискомфорту. Іншим елементом психології колективу, що впливає на адаптацію першокурсника в ньому, є суспільна думка. Вона впливає на особистість, всю групу, на формування її звичаїв, традицій, інтересів, норм.

Досить важливо, щоби академічна група була щодо кожного з її членів референтною, тобто справляла значний вплив на формування переконань студентів, їх особистісних установок, ставлення до оточуючих людей, навчання тощо. Для цього необхідно, щоб група формувалася як згуртований, об'єднаний спільними цілями, чітко діючий колектив.

Значну допомогу студентам у подоланні труднощів, багатьох з яких можна уникнути, має надавати куратор. Головне його завдання – створення згуртованого колективу студентів академічної групи, формування студента як майбутнього спеціаліста.

Студентська молодь, особливо на перших курсах, не має ще необхідного життєвого досвіду, не навчилася самостійно здійснювати головні функції колективу – навчальну і виховну.

Куратор повинен враховувати, що вчорашній школяр за роки навчання звик до того, що в суспільних та навчальних справах первинного колективу він постійно отримував допомогу з боку класного керівника. Тому роль куратора на першому курсі полягає перш за все в згуртуванні колективу, подоланні роз'єднаності та відчуженості у взаєминах між студентами. Іноді стверджують, що на першому курсі ще немає колективу, що тут він тільки починає формуватися.

Однак повністю з цим погодитися, на нашу думку, не можна. Звичайно, на першому курсі до складу груп входять люди, різні за віком, походженнями, особистими якостями, інтересами, однак у них є спільна діяльність, єдині прагнення, тому краще говорити про ступінь сформованості колективу на першому курсі, його згуртованості.

Нехай академічна група тут і не відповідає всім формальним показникам, які визначають колектив, однак вона являє собою не що інше, як колектив, який є важливим фактором і разом з тим результатом соціально-психологічної адаптації першокурсників до нових умов навчання у вищому закладі освіти.

Студент-першокурсник, по суті, вперше включається в групу собі рівних, які іноді не проявляють тієї терпимості, яка властива дорослим у ставленні до дітей. За таких умов важко знайти душевний спокій та рівновагу, такі необхідні для напруженого навчання у вузі. Поки що студенти освоюватимуться, відсутність стабільності у міжособистісних взаємовідносинах заважає їм діяти з ритмічністю і зосередженням, що є необхідним для виконання навчального навантаження.

Висновки... Таким чином, ми можемо зробити висновок, що процес адаптації у вищому навчальному закладі носить індивідуальний характер. Відповідно, застосування кожного з напрямів процесу адаптації є досить важливими для гармонійної та ефективної діяльності

студента у вузі. Тому з перших днів навчання у вузі студентам повинна надаватися допомога, спрямована на подолання труднощів, що виникають в усіх аспектах їхньої адаптації.

Список використаних джерел і літератури:

1. Андреева Г. М. Социальная идентичность: временные и средовые компоненты: хрестоматия [для студ. высш. учеб. завед.] / Галина Михайловна Андреева. – СПб., 2011. – 201 с.
2. Войтович Н. Відмінності шкільного та студентського колективів як аспект проблеми адаптації першокурсників до умов ВНЗ / Н. Войтович // Психологічна адаптація студентів першого курсу до умов навчання у ВЗО : зб. наук. статей. – Луцьк : держ. ун-т ім. Лесі Українки, 2011. – № 4–5. – С. 57–65.
3. Делікатний К. Г. Становлення студента: Питання адаптації випускника школи у вузі / Костянтин Григорович Делікатний. – К. : Знання, 2009. – 48 с.
4. Дьяченко М. И. Психология высшей школы : учеб. пособие для вузов / М. И. Дьяченко, Л. А. Кандыбович. – [2-е изд., перераб. и доп.]. – Мн. : изд-во БГУ, 2001. – 383 с.
5. Заика Е. В. Психологические вопросы организации самостоятельной работы студентов в вузе / Е. В. Заика // Практична психологія і соціальна робота. – 2009. – № 5. – С. 13–20.
6. Луценко В. В. Урахування типологічних особливостей студентів у їхній навчально-пізнавальній діяльності / В. В. Луценко // Теорія та методика навчання та виховання : зб. наук. праць. – Харків : ХДПУ, 2000. – № 6. – С. 81–87.
7. Панькович О. Проблеми адаптації у вищому закладі освіти: методики індивідуально-психологічного консультування / О. Панькович // Психологічна адаптація студентів першого курсу до умов навчання у вищому закладі освіти : зб. наук. статей. – Луцьк : держ. ун-т ім. Лесі Українки, 2011. – С. 70–71.

Анотація

О.Г.Гуменюк

Направления адаптации первокурсников к условиям обучения в вузе

В статье рассматривается информация о психолого-педагогических особенностях адаптации студентов первого курса к учебному процессу высшей школы. Информация может быть полезной для преподавателей высшей школы.

Ключевые слова: адаптация; стадии адаптации; дидактический, профессиональный, социально-психологический аспекты адаптации; социально-психологическая адаптация.

Summary

О.Н.Нуменик

Directions of the First Year Students' Adaptation to the Conditions of Study at Higher Educational Establishment

Information about psychological and pedagogical peculiarities of first-year students' adaptation to the educational process of higher school is studied in the article. The information can be useful for high school teachers.

Key words: adaptation, stages of adaptation, didactic, professional, social and psychological aspects of adaptation, social and psychological adaptation.

Дата надходження статті: „5” вересня 2012 р.

УДК 371.13:378.011

Н.В.ДАВКУШ,

*кандидат педагогічних наук
(м.Ялта, АР Крим)*

Особистісно зорієнтований підхід як основа виховної роботи з майбутніми вихователями дошкільних навчальних закладів

У статті автор розкриває особливості використання особистісно зорієнтованого підходу у процесі виховної роботи у вищому навчальному закладі. Обґрунтовує принципи виховної роботи зі студентами педагогічного вчз спираючись на концептуальні засади особистісно зорієнтованого підходу.

Ключові слова: особистісно зорієнтований підхід, виховання, підготовка вихователів дошкільних навчальних закладів, принципи виховної роботи.

Постановка проблеми у загальному вигляді... Одним із важливих принципів, що покладений в основу сучасного навчання і виховання особистості, зокрема й щодо формування в неї загальної культури, є особистісно зорієнтований підхід, який висуває у центр виховної системи особистість, зосереджуючи увагу на необхідності створення комфортних, безконфліктних і безпечних умов для її розвитку, реалізації природних потенціалів.

Студент повинен вибудувати в міру свого соціального розвитку й підростання особистий варіант життя, гідний його як людини, набути власного досвіду повноцінних взаємин,